

**Описание на оригиналните приноси
на
доц. Стефан Дечев, д.н.**

МОНОГРАФИИ

1. Между протонародните ястия и гозбите на Цариград. Храненето и кухнята в Османска България и околните земи (от 30-те години на XIX в. До 1878 г.). София: РИВА, 2025, 575 стр. ISBN 978-954-320-992-7.

Трудът разчупва представата за изолираната българска култура, показвайки я като отворена към нововъведения и дълбоко свързана с процесите в Османската империя и Европа. Изследвани са промените във всекидневието на Османската империя и как те влияят на хранителния режим. Анализирани са разпространението на нови прибори, храни и ястия сред различни обществени слоеве. Разгледани са подробно ранните готварски книги и описан многопластовия характер на градската култура на хранене. Определено приносна е широката балканска перспектива, като за пръв път са анализирани кулинарните тенденции и готварските книги на всички земи и народи на Балканите появили се до 1878 г.

2. Съединението срещу Задкулието. Политика и памет (1885-1998). Пловдив: Жанет 45, 2025 477 стр. ISBN 978-619-186-982-4

За пръв път са разкрити малко известни факти свързани с политическите развития в Княжеството и Източна Румелия преди 6 септември 1885 г. Сериозно е разколебан митът за единството на всички около Съединението на България, както и единодушно позитивната памет за него през следващото повече от столетие. Анализирани са скритите сили, които преди 6 септември 1885 г. манипулират процесите, свалят правителства и се противопоставят на Съединението; разгледани са драматичните конфликти в българския политически живот след 1885 г., които опровергават идеята за перфектна национална хармония след акта; проследена е за пръв път в детайли паметта за Съединението в десетилетията след 1885 г. С подробности се разкрива защо чак до 1998 г. Съединението не може да се утвърди като официален празник на България.

СТУДИИ

1. Public Catering in Communist Bulgaria 1950s-1980s – Food and History, vol. 18, 1-2, 2020, Special issue Food and Drink in Communist Europe, pp. 49-74.

За пръв път в научната литература се разглежда обществено хранене в комунистическа България между началото на 1950-те и края на 80-те години. Очертана е трайната пропаст между социалистическата идеология, от една страна, и всекидневните реалности на гражданите, от друга. Разкрити са за пръв път процеси, които въпреки пропагандата за кулинарно изобилие, обществените заведения за хранене са се характеризирали с лоша хигиена, структурна неефективност и рязко несъответствие между обещаното изобилие и действителното преживяване.

2. *Българската историография и протоидеологията на т. нар. Възродителен процес* - Румен Аврамов (ред.). Насилствената асимилация на турците в България 1984-1989 г. Размисли върху идеологията, историята, последиците. Център за академични изследвания. София: Рива, 2019, с. 15-43.

За пръв път е направен детайлен анализ на механизмите и приноса на българската историография (заедно с етнография и фолклористика) за легитимация на асимилаторската политика на тоталитарния режим спрямо турците и мюсюлманите в България. Разкрита е протоидеологията на „Възродителния процес“, проследени са идеите за етническа хомогенност и „възстановяване на корените“, като подготвящи неотклонно обосновката на политиката водена от държавата. За пръв път е проследена технологията за маргинализиране на позициите на инакомислещите османисти и легитимацията на преобладаващото схващане, което очевидно има санкцията на съответни идеологичеки отдели по върховете.

3. *Between Istanbul and Sarajevo via Belgrade - a Bulgarian cookbook from 1874* - in *A Garden of Earthly Delights – food in South-East Europe and the Balkans (17th – 19th c)*, Brill, Leiden, 2018, pp. 376-401.

За пръв път се анализира в най-големи детайли издадената в Белград през 1874 г. втора готварска книга на български език от Дмитрия Смрикаров. Демонстрира се как хранителната култура в късните османски Балкани отразява сложна смесица от регионални, „османски“ и „балкански“ влияния, а не изолирани национални кухни. Очертана е кулинарната смесица, като се акцентира върху разни рецепти, които свързват кулинарните традиции в Истанбул, Белград и Сараево. Разкрива се как хранителният асортимент в региона е бил толкова културно и етнически разнообразен, колкото и населението му преди кристализацията на твърдите съвременни национални граници. За пръв път се демонстрира как методите на приготвяне, включително използването на специфични съставки и регионални месни ястия, са свързвали българското население с по-широките хранителни навици на Дунавския и Балканския регион.

4. Пътят на боба до българско национално ястие - идеология и реалност (XVIII-XXI век) – сп. „*Историческо бъдеще*“, 2015, №1-2, с. 71-113.

За пръв път се проследява задълбочено и в детайли от историческа и антропологична перспектива проникването на боба и неговата трансформация от всекидневна храна в символ на националната идентичност във времето от втората половина на XVIII до XXI век. Изследването разкрива разликата между историческата реалност на хранителните навици, от една стана, и последващото идеологическо конструиране на традицията, от друга. Демонстрира се в детайли превръщането на боба в един от националните кулинарни белези.

5. *Beltween Slavs and Old Bulgars: “Ancestors,” “Race” and Identity in Late Nineteenth-Century* In: Geary, P., Klaniczay, G. *Manufacturing Middle Ages. Entangled History of Medievalism in nineteenth-century Europe*, Joep Leerssen Series “National Cultivation of Culture”. Amsterdam. Brill Academic Publishers, Leiden, 2013, pp. 347-376.

<http://www.brill.com/manufacturing-middle-ages>

Трудът разкрива как българската национална идеология от края на 19-ти век използва тогавашните понятия за „раса“, „предци“ и ранносредновековни славянски корени, за да изгради модерна национална идентичност на българите. За пръв път анализът представя влиянието на органицистките идеологии за „племе и нация“ и расовата наука върху развитието на българския национален дискурс.

6. “Лютите чушки“ и българската национална кухня – между историческата реалност и социалното въображение (от втората половина на 18 в. до наши дни), - Историческо бъдеще, 2013, № 1-2, с. 59-107.

За пръв път се анализира трансформацията на лютите чушки и пиперките като цяло от екзотична стока през 18 в. до основен елемент в българската национална кухня. Проследява се тяхното утвърждаване за няколко десетилетия в бита на българите до към средата на 19 в. Разглежда се и символното значение на лютото през социализма и попултурни феномени като „чушкопека“, свързвайки материалната култура с изграждането на национална идентичност.

СТАТИИ

7. Bulgarian Historiography after 1989 – *Contemporary European History*, 2024, vol. 33, pp. 902-908.

<https://www.scribd.com/document/769846050/bulgarian-historiography-after-1989>

Пръв по рода си критичен преглед на българската историография за около три десетилетия след промените от 1989 г., с подчертано ударение върху 20 в. и съвременната история. Анализът обхваща прехода на историческата наука от комунистическия режим към нови методологични подходи и интерпретации. За пръв път са проследени цялостно основните историографски посткомунистически дебати по преди това забранени теми; осъществената „архивна революция“ и появата на нови изследователски полета. В края на материала се обръща внимание и на появата на дебати през последните години, които отиват отвъд националната парадигма и деленията ляво/дясно.

8. “Narrative Ingeniuty”. About Bulgaria and Holocaust – Absences, Distortions, Sinkings. - *Sociological Problems*, 2024, No. 1, pp. 330-336.

chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.sp-bg.eu/en/article/downloadFile/413

Първата и единствена засега научна рецензия на превода на български език на труда на френската изследователка Надеж Рагару „И българските евреи бяха спасени“ История на знанията за Холкоста в България“.

9. Deportations from Macedonia and their Place in Bulgarian-Macedonian Relationships – *Journal for Politics, Gender and Culture*, vol. 20, No. 1-2/ 2023. Identities, pp. 92-103.

<https://identitiesjournal.edu.mk/index.php/IJPGC>

Анализира се доколко и как депортацията на евреи от Македония през март 1943 г. оформя историческата памет, политическите наративи и дипломатическото напрежение между държавите България и Северна Македония през последните десетилетия. Изследването подчертава конфликта между наратива на депортираните македонски евреи и този на спасените евреи в предвоенните български граници, като откроява етапите, през които преминава този основен спорен въпрос между София и Скопие, както и модериращата и коригираща спрямо двата наратива роля на международна еврейска общност.

10. Bulgarian-Macedonian Cultural Conflict and Historical Narrative - *Avenues of Cooperation. Proceedings*, ed. Katerina Kolozova, Skopje: Institute of Social Sciences and Humanities, 2022, pp. 50-59.

<chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.isshs.edu.mk/wp-content/uploads/2022/02/Avenues-of-Cooperation-Proceedings.pdf>

За пръв път се проучва и търси начин за обсъждане на чувствителни исторически теми между България и Северна Македония, без да се изострят допълнително политическите и социалните напрежения между тях. Критически са изследвани двата национални наратива. Разглежда се как твърдите, официални национални идентичности и спонсорираните от държавата исторически разкази блокират взаимното разбирателство и насърчават националистическите безизходици. Проследени са опасностите от инструментализацията на историята. Анализира се как историческите факти често са подчинени на съвременните политически искания и националистическите митове, жертвайки историческата точност за краткосрочни политически цели. В края са посочени и пътища за деескалация чрез преоформяне на историческото образование и публичния дискурс за миналото, като се насърчат мултиперспективни подходи към общото и споделеното минало.

11. Сърбия - Пейчева, Лозанка и др. (ред.). *Конструирание на българско национално културно наследство в чужбина*. София: Парадигма, 2022, с. 139-170.

Анализирани са историческите и политическите контексти при конструирането и възприемането на българското национално малцинство и неговото културно наследство в Сърбия (Западните покрайнини) в посочения сборник. Историческият и антропологичният анализ проследява как се променя българските общности в Цариградско и Босилеградско през годините. Изследват се идеологическите и националистическите наративи, които влияят върху съхраняването или пренебрегването на българското културно наследство зад граница. Идентичността на местното население е разгледана през призмата на модерните теории за нациите и национализма.

12. *Военно-историческото наследство в чужбина: трансгранични пътувания и възпоменателни практики (в съавторство с В. Воскресенски, Л. Гергова, Н. Вуков)* - Пейчева, Лозанка и др. (ред.). *Конструирание на българско национално културно наследство в чужбина*. София: Парадигма, 2022, с. 369-618.

Заедно с В. Воскресенски, Л. Гергова и Н. Вуков се изследват преплитането на историческа памет, национални наративи и политически отношения при осмислянето на военните паметници разположени извън територията на днешна България. Задълбочено са анализирани трансграничните поклонения както като своеобразни инструменти за политически взаимодействия, така и с оглед на задълбочаване на исторически спорове.

13. Denes Stefler, Stefan Detchev and others. *Traditional Eastern European Diet and Mortality: prospective evidence from the HAPIEE study* – European Journal of Nutrition, vol. 60, pp. 1091-1100 (2021)

<https://link.springer.com/article/10.1007/s00394-020-02319-9>

В проучването Денес Щефлер е водещ автор, докато Стефан Дечев и съавторите осигуряват ключов крос-дисциплинарен принос. Проучването изследва връзката между традиционната диета в Източна Европа и нивата на смъртността.

13a Detchev, Stefan. Food, borders, and interactions in South-East Europe (1830s –1870s) – In: Stefanov, Nenad and Srdjan Radović (eds.). *Boundaries and Borders in the Post-Yugoslav Space A European Experience*. Berlin/Boston: de Gruyter, 2021, pp. 239-260.

Изследването очертава как кулинарните практики са пресичали и размивали социалните, политическите, културните и националните граници в преднационалните и ранните национални Балкани от 30-те до 70-те години на 19 в. Работата подчертава как храната е служила като вектор за взаимодействие и културен обмен въпреки възникващите геополитически разделения.

14. “Shopska salat”: The Road from a European Innovation to the National Culinary Symbol”, In: From Kebab to Ćevapčići. Eating Practices in Ottoman Europe” Interdisziplinäre Studien zum Östlichen Europa. Harrassowitz Wiesbaden, 2018, pp. 273-288.

Проследява се за пръв път пред международна академична публика историческото създаване и консолидиране на салатата. Ключови приноси на изследването са свързани с прилагането на интердисциплинарен подход, който включва икономическа история, използване на селскостопанска литература, както и на изследвания върху производството на зеленчуци. Всички те са впрегнати в анализ как се е появило едно ястие. Изследва се как салатата се е превърнала от стандартизирано творение, обвързано с държавния туризъм от средата на 20-ти век („Балкантурист“), в дълбоко вкоренена национална кулинарна емблема. Демонстриран е пътят на рецептата от модерна, колективна кулинарна иновация, повлияна от по-широките европейски тенденции в храненето, в символ на българската идентичност.

15. Разпространението на царевицата и храненето на Балканите – Дългият Осемнадесети век. Т. 1. Миналото на Балканите: подходи и визуализации. Сборник материали от конференция на Обществото за изучаване на XVIII в., София, 2016, с. 183-192.

<http://bulgc18.com/wp-content/uploads/2020/08/Dalgiat-osemnadeseti-vek-1.pdf>

Изследва се как навлизането и отглеждането на царевицата променя земеделието, икономиката и всекидневната диета в балканските земи през посочения в заглавието период. Историята на храната е разгледана през връзката ѝ с глобалните процеси, демографията и промените в османското общество. Проследява се как новата култура от Америка се разпространява на Балканите и замества или допълва традиционните зърнени храни. Анализирани са отраженията на царевицата върху кулинарните навици и прехода към нови местни ястия и трапеза.

16. Захар, сладко, власт и удоволствия през османския XVIII в. – Дългият Осемнадесети век. Т. 2. Наслади и забрани. Сборник материали от конференция на Обществото за изучаване на XVIII в., София, 2016, с. 122-136.

<http://bulgc18.com/wp-content/uploads/2020/08/Dalgiat-osemnadeseti-vek-2.pdf>

Анализира се връзката между консумацията на захарни изделия, социалния статус и удоволствията в рамките на османското общество през XVIII век. Демонстрира се как захарта и сладкишите не са просто прехрана, а и определени знаци на престиж и социално положение. Разглежда се как консумацията на сладко е свързана с елитните практики, всекидневната култура и удоволствията през епохата. Трудът допринася за разбирането на бита, вкусовете и културните навици на населението в балканските и българските земи под османска власт през този период.

17. Между висшата османска кухня и Европа - Славейковата готварска книга от 1870 и пътят към модерното готварство - *Littera et Lingua*, електронно списание за хуманитаристика 2014, 3.

<http://slav.uni-sofia.bg/naum/lilijournal/2014/11/3/dechevs>

Анализира се за пръв път цялостно и в големи детайли първата готварска книга на български език, дело на Петко Славейков, издадена в Цариград през 1870 г. Тя е очертана като културен посредник между висшата цариградска, османска кухня и модерните европейски кулинарни практики. Демонстрира се как Славейковата книга не е сбор от народни рецепти, а съдържание от традиционни ориенталски ястия, съчетани с европейски, руски и други кулинарни заемки. Разкрива се как изданието е част от европейската тенденция през XIX век да се пренасят професионалните умения на майстор-готвачите в ръцете на средната класа и новата градска домакиня. Текстът разглежда как приготвянето на храна се променя и се превръща в част от новото градско всекидневие на българите в навечерието на Освобождението.

18. От „селяни“ и „християни“ до „българи“ и „сърби“ - Копринаров, Лазар (ред.). Границите: философски и политически четения. София: Фабер, 2012, с. 9-28. (Виж. „Скритата история“)

Изследването проследява как в периода между 1877 и 1918 година на Балканите се променя масовата самоидентификация на хората. Анализира се процесът на преход от по-стари, традиционни регионални и религиозни форми на обвързаност (като принадлежността към селска общност или просто като „християни“) към модерното

национално съзнание на „българи“ и „сърби“. Разгледано е влиянието на политическите и държавните граници върху изграждането на националните културни и социални различия в рамките на новоосвободената българска държава и съседна Сърбия.

УЧЕБНО ПОМАГАЛО

Скритата история. Полемии. София: Парадокс, 2019.

Предложена е критична преоценка на утвърдената българска историческа парадигма и националистическо статукво. Оспорват се традиционни национални наративи, заучени категории и рамки, създадени или консервирани от рутинностите и зависимостите в академията. Подтиква се към различен прочит на историческите факти и извори, като се търсят неадекватностите в общото ни възприятие за отминалата реалност. Провокира се историографски дебат срещу закостенелите и ретроградни схващания в българската историческа наука. Конкретните приноси в помагалото са свързани с критика на академичното историографско статукво; българо-македонските отношения; митовете в историята; историята на всекидневието; микроисторията и историята на пола.